

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PRVNÍ STRANA

číslo 1

*oběžník kolegiální podpory projektu
Školní čtenářské kluby na 2. stupni ZŠ*

NOVÁ ŠKOLA, o. p. s.

Každý má právo na plnohodnotné vzdělávání.
Někdo to má ale z různých důvodů těžší...

Čtenářské kluby

„Školní čtenářské kluby na 2. st. základní školy“, reg. č. CZ.02.3.61/0.0/0.0/16_012/0000589.

Projekt je financován v Operačním programu Výzkum, vývoj a vzdělávání a státním rozpočtem ČR.

Milí přátelé čtenářských klubů a knih vůbec,

pišeme a zároveň společně čteme první stranu příběhu Školních čtenářských klubů pro 2. stupeň. První strana je důležitá, měla by totiž splnit očekávání čtenáře, alespoň podle knihy Thomase C. Fostera Jak číst romány jako profesor. Čtenáři jsou, jak známo, lidé. A lidé jsou vesměs různí, stejně jako jejich očekávání. Proto jsme zaplnili klubové knihovničky různorodými tituly v očekávání příchodu dětí s širokou škálou zájmů, životních zkušeností a dovedností, a rovněž doufáme, když plníme naši První stranu různorodými zdroji podnětů a inspirací, že uspokojíme zase Vaše představy. První strana je oběžníkem kolegiální podpory pro všechny, kdo chtějí, aby děti četly. Dává tušit dlouhý komplikovaný příběh s mnoha zápletkami a nejasným rozuzlením, dává příslib dobrodružství. Přináší ale také – jako každý dobrý román – určitá pravidla hry. V první První straně můžete najít pár slov o smyslu a filozofickém pozadí čtenářských klubů, ostatní články pak tvoří rubriky i všech budoucích Prvních stran: pravidelně dostanete dávku informací z terénu, nabídne se Vám pohled na naši práci v literárně teoretickém či literárně historickém kontextu a v prostoru oběžníku budete mít příležitost předávat či čerpat inspiraci pro své klubové schůzky. Pomyslnou třešničkou na dortu bude nahlédnutí do čtenářského soukromí někoho z projektového týmu. Kdo se hlásí na příště? Při pohledu na počet stránek oběžníku se mi vybavují Pennacova Nezadatelná práva čtenáře, hlavně některá. Proto přijměte toto tučné číslo s vědomím svých čtenářských práv - jen tak listovat, přeskakovat stránky a samozřejmě také nečíst. Vždyť p/První stránka má být čtena s radostí!

Tereza Nakládalová

6. března 2017

OBSAH ČÍSLA:

- strana 4**   **Čteme, čteme, čteme**
úvodní slovo odborné garantky Ireny Polákové o smyslu
čtenářských klubů a čtení vůbec
- strana 6**   **Co se děje v projektu?**
ohlédnutí za setkáním ve Vinoři
slovo k nákupu knih
první dojmy z jihočeských klubů
- strana 10**   **Útěcha z literatury aneb povzbuzení z poučení**
zamyšlení nad knihou T. C. Fostera Jak číst romány jako
profesor
- strana 13**   **Inspirace z druhé strany**
další zdroje inspirací v rámci projektu
vlastovčí dílna čtení od Jany Pluhařové
komiksy o dětech, které to měly těžší, od spoluautorky
Marie Bořkovcové
čtenářská lekce Niny Rutové – Prázdniny blbce číslo 13 od
Miloše Kratochvíla
- strana 24**   **Čtenářské zrcadlo**
Radky Vojáčkové
- strana 25**   **Vinořské ozvěny**
mimořádná příloha oběžníku věnována reflexi úvodní dílny
vzájemné inspirace

Autorem všech fotografií v tomto čísle oběžníku První strana je Ondřej Polák.

Čteme čtením

Proč věnujeme energii, čas a v neposlední řadě i peníze tomu, aby se naši žáci stali čtenáři (čas je v tomto ohledu ta nejpodstatnější veličina – není totiž natahovací)? Existuje řada definic čtenářské gramotnosti. Vycházejí z přesvědčení, že čtenářsky gramotný žák: A. najde lepší uplatnění na trhu práce, B. posiluje kritické myšlení, C. získává návyk celoživotního studia, D. zlepšuje si školní prospěch, E. rozšiřuje slovní zásobu... Tyto pragmatické důvody „pro“ rozvoj dětského čtenářství podporuje řada českých i zahraničních výzkumů (např. existuje souvislost mezi školním prospěchem a tím, zda rodiče svým dětem v dětství četli) a i my je považujeme za podstatnou přidanou hodnotu.

Z definic čtenářské gramotnosti jsou ale pro nás v klubech nejpodstatnější části, v nichž je popsán čtenář jako ten, kdo pravidelně sahá po knize. A to dle našeho názoru nemůže dělat dítě, které nepoznalo radost ze čtení. V první řadě tedy chceme, aby děti nám svěřené četly rády. Knihy považujeme za bohatství prožitků, poučení, zkušeností, které lze přirovnat ke zlaté žíle. A jen na tom, kdo zlato najde, pak záleží, jak ho použije. Je zřejmé, že četba sama o sobě neudělá z dětí lepší lidi, ani zodpovědnější občany či voliče demokratických stran. Nicméně poznání četbou zprostředkované může vést k lepším životním rozhodnutím – rozšiřuje možnosti volby, čímž současně znásobí šanci vybrat si v dané situaci správně. Navíc i lidé, s nimiž se v knihách setkáváme, nám ukazují, jaké důsledky to které jednání má. V minulosti bývala četba záležitostí elit (z globálního hlediska jí ještě svým způsobem je, podle údajů UNESCO z roku 2013 je na světě stále ještě třetina obyvatelstva ngramotná).

Dovednost číst umožnila řadě lidí uplatnit se na trhu práce a následně zmírnit chudobu. Těm, kteří byli hmotně zajištěni, nabídla četba poučení, potěšení (např. pro Michela de Montaigneho byly knihy útěchou ve stáří a samotě, otupovaly ostny bolesti, rozptylovaly...). To všechno knihy dokáží. Nechceme si nechat ujít příležitost nabídnout něco tak neobyčejného dětem, s nimiž se profesně setkáváme. Navzdory

dostupnosti jiné zábavy i zdrojů poučení, se domníváme, že četba knih je jedinečné dobrodružství, které zdaleka není nabízeno každému člověku. A máme-li možnost ho poskytnout i těm, kteří by se bez naší pomoci k četbě nedostali, chceme ji využít.

Cesta čtenářského klubu je prostá – čteme skrze čtení. Naše aktivity jsou založeny na knihách, na samostatném tichém čtení (a na svobodě myslet si o čteném, tj. i nechat ostatní myslet si, co sami chtějí, představovat si postavy z knih podle svého ....), na sdílení čtenářských zážitků a v neposlední řadě i na přesvědčení, že každý čtenář potřebuje zpočátku svého putování průvodce. A tím můžete být i Vy, manažeři čtenářských klubů. Ačkoliv to tak teď možná nevypadá, není to veslo Cháronovo. Brzy to budou knihy samotné, kdo Vaši roli převezmou, a samy budou vést své čtenáře k novým a novým titulům.

Ačkoliv je úkol přivést děti k četbě „bohulibý“, nemusí být vůbec snadný. Jsme si toho plně vědomi a chceme Vám být při Vaší přímé práci s dětmi co nejužitečnější. Bude-li něco, o čem budete mít, byť jen dojem, že bychom Vám za projektový management mohli být nápomocni, neváhejte nás kontaktovat, regionální koordinátory či kohokoliv jiného. Ale máme-li nějakou radu do prvních měsíců projektů – důvěřujte síle knižních příběhů. Těch, které máme v klubové knihovničce, i těch, které mohou utěšit, rozptýlit, poučit, etc., etc, etc. nás dospělé čtenáře.

Irena Poláková
odborná garantka projektu

Co se děje v projektu?

Úvodní setkání ve Vinoři – začínáme psát první stranu projektu

Ve dnech 23. - 25. listopadu v pražské Vinoři začíná práce v klubech pro mnohé nabírat zřetelnějších kontur. Seznamujeme se navzájem, seznamujeme se s cíli a prostředky našeho snažení. Ladíme se, zbavujeme obav. A také máme mnoho dojmů:

Jakub Mruz, manažer čtenářského klubu v Krnově, shrnuje úvodní setkání téměř alegoricky:

Vzhůru za čtenářstvím a ještě dál!

Poslední listopadový víkend se někomu splnily dětské sny, někdo naopak zažil novou zkušenost. Ať tak či onak, tento víkend byl pro většinu z nás přelomový. Stali se z nás totiž mořeplavci! A že bychom se plavili ve vodách Tichého či jakéhokoliv jiného oceánu? To nikoliv. My všichni jsme se jali probádat tajemné vody čtenářství. Po nalodění se na naši vlajkovou loď Nová škola, jejíž každá paluba pro nás byla studnicí informací, jsme si osvojili základy, jež jsou klíčové pro naše bezpečné manévrování čtenářskými vodami. Ať už se jedná o správné napínání administrativních plachet přípravných či výkazových, kormidlování lekcemi nebo nábor posádky. To vše je důležité pro úspěch naší cesty. Posádky jsou téměř kompletní, teď je třeba pouze napnout plachty a vyrazit. Ať nám čtenářství vydá co nejvíce ze svých pokladů. Bon voyage, šťastnou cestu do hlubin příběhů.

Martina Hantychová, manažerka čtenářského klubu v Kralupech nad Vltavou, píše o bezprostředním dopadu setkání na její čtenářské aktivity:

Gorila a já a já

Moc často dětem ve třídě nepředčítám. Nepovažovala jsem to nikdy za důležité, i když se to dětem líbilo. Pak jsem na úvodním setkání k projektu zažila předčítání z knihy Fridy Nilsson Gorila a já. Hned v sobotu večer jsem se dívala, jestli ji mají u nás v

knihovně. Měli. V pondělí si ji půjdu půjčit. Chci vědět, jak bude příběh pokračovat. V pondělí jsem jela na exkurzi do Prahy a při rozchodu jsem zašla do pražského knihkupectví, s nepříliš velkou nadějí jsem se zeptala, zda knihu mají. Měli. Je to kniha, kterou chci mít v knihovně. Šetřím si ji na Vánoce, na horách z ní chci předčítat svým dětem a svému muži. A už také předčítám ve třídě. Protože už vím, jak je to příjemné a jak to může motivovat ke čtení.

Všechny vaše dojmy, které jste přelili do písemné podoby si můžete přečíst v mimořádné příloze oběžníku *Vinořské ozvěny*. Třeba nás její četba v budoucnu povzbudí, až přijdou chvíle méně radostné, takové projektové svatební album.

Knihy, knihy, knihy

Jsou základem činnosti klubů. Obydly kluby a můžeme sledovat jejich první interakce s dětmi a také s námi. Zprávy z klubů potvrzují naši zkušenost, že nová kniha přitahuje pozornost i nečtenářů. Robert, člen čtenářského klubu v Březně, dokonce udal novost knihy jako jedno z kritérií, podle kterých si knihy vybírá. Na tvorbě seznamu jsme měli všichni možnost se podílet a leckdo z vás přistoupil k této činnosti aktivně. Stejně ale ne každý klubový vedoucí nakonec hodnotí dodané knihy jako ty nejlepší. Někomu z vás chybí více knih pro velmi slabé čtenáře. Bohužel toto je i slabina celého knižního trhu. Knihy s náměty pro dospívající a s minimálními nároky na techniku čtení jsou opravdu výjimečné, mnoho jich nenajdete. Navíc nezapomeňme, že děti nám budou růst a vyzrávat před očima, budou se přiklánět k dospělejším tématům a možná kvůli nim budou i zdokonalovat své čtenářské dovednosti.

Přesto bud'me otevření a bez předsudků ochotni reflektovat obsah knihovničky, ne podle své dosavadní zkušenosti, ale podle nové zkušenosti dětí z klubu.

Shromažďujme indicie, názory dětí, sledujme jejich výběr knih, dočítání i nedočítání,

dejme dětem prostor mluvit o domácí četbě a pozorně jejich komentáře vyhodnocujeme. V projektu se totiž počítá ještě s jedním nákupem knižních titulů do všech klubů. Vaše postřehy, které mají za cíl vybrat pro děti to nejlepší, pomohou vytvořit ten optimální nákupní seznam. V té době totiž budeme lépe znát ty, pro které knihy kupujeme, a tím budeme mít větší šanci najít každému čtenáři jeho knihu a každé knize jejího čtenáře. Z mých několika návštěv v klubech mám u sebe poznámku – více komiksů. Ale kdo ví? Za půl roku budou naše děti chtít číst třeba něco náročnějšího.

Tereza Nakládalová
hlavní metodička projektu

Mezi přihláškami a knihami – pohled do čtenářských klubů na jihu Čech

Několik krátkých nahlédnutí do klubů v jejich začátcích. Možná nás spojují podobné zkušenosti. Citujeme zpětné vazby manažerek klubů zaslané jejich regionální koordinátorce Bohunce Jochové.

Vybalovali jsme koberečky a knížky (z těch byly děti unešené). Zbyla nám na "čtení" jen chvilka, tak jsme si každý vybrali nějakou knížku z nově došlých a řekli jsme si, proč jsme si vybrali právě tuhle. Ta hodina a půl strašně utekla! Program setkání jsem dodržela asi z 10 % A to vzhledem k tomu, že jsme se zabývali jenom novými knihami.

Lucie Mužíková
manažerka čtenářského klubu v Záhoří u Písku

První setkání se vydařilo :). Bylo to moc milé a přátelské, i když uprostřed chřipkových epidemií přišlo méně dětí, než jsme plánovaly. Původně jsme si myslely, že schůzka bude jen o termínu schůzek a o vzájemném seznámení. Nakonec po všech

informacích o náplni a průběhu čtenářských klubů a po seznamovací hře jsme ukázaly dětem zásilku knih, které jsme tam hodlaly s Jitkou zkontrolovat a už jsme nikoho nemohly dostat domů.

Martina Pobřislová
manažerka čtenářského klubu v ZŠ Tylova, Písek

Máme odevzdaných 6 přihlášek. A 6 máme přislíbených, ale neodevzdaných. Všechny naše děti - kromě jednoho - jsou ze sociálně znevýhodněného prostředí, dost z nich s velkými výchovnými problémy. Snažíme se k nim přistupovat hodně tolerantně a otevřeně – nese to s sebou bohužel i poztrácené přihlášky. Ale dokud mají chuť jít do toho, tak to nevzdáváme...

Radka Houšková
manažerka čtenářského klubu v ZŠ Šobra, Písek

A musím říct, že už to všechno začíná fungovat... po včerejším prvním setkání dnes klubové děti o ničem jiném nemluvily, spiklenecky na mě mrkaly (i na sebe navzájem), vyprávěly, jak jsme se včera nasmáli... Což logicky funguje jako magnet na ostatní, takže za mnou i dnes přišli další dva žáci, že by možná taky chtěli chodit...

Vendula Koubková
manažerka čtenářského klubu v Táboře

Útěcha z literatury aneb povzbuzení z poučení

První stránka románu

chvilka nad knihou Thomase C. Fostera Jak číst romány jako profesor

První stránky potřebujeme – a potřebují je i spisovatelé. Od samého začátku působí román na čtenáře svou magií. A co je ještě zajímavější, i čtenáři uplatňují na knihu svá kouzla. Začátek románu je v různých podobách vyjednáváním o společenské smlouvě, vyzváním k tanci, seznamem pravidel hry a velice složitým procesem svádění. Já vím, já vím – svádění? Zní to trochu přehnaně, že?

Ale přesně tohle se v úvodu románu odehrává. Jsme vyzváni, abychom věnovali spoustu času a energie do podniku, u nějž nemáme skoro žádnou záruku toho, co z něj budeme mít. Právě tady přichází na řadu svádění.*

Možná stejně jako já, cítíte paralelu mezi počátky románu a našeho projektu... Možná si připadáte trochu jako román a zrovna přemítáte, zda Vaše první strana je dostatečně svůdná pro potenciální čtenáře – členy Vašeho klubu. Přece doufáme, že se pustí do podniku, který je bude stát čas, a energii (některé zřejmě spousty energie), a to do čtení knih. A doufáme, že tak udělají i za cenu nejistoty, co jim to přinese, možná stejné nejistoty, která zžírání nás. Naštěstí jsou zde právě ty první (a všechny ostatní) stránky románů, knih. První strana...

Chce nám naznačit, co bude v knize podstatné, a navnadit nás, abychom se nemohli dočkat, až se do toho pustíme. Ještě důležitější je, že příběh chce, abychom se s ním zapletli. Až budeme u konce, možná se budeme cítit svedeni, zbožňováni, potěšeni nebo využiti, ale každopádně zažijeme s románem románek, na jaký se nezapomíná. Začátek románu nás zve, abychom vstoupili a zapojili se do hry.*

Knihy samy – jak jsme si mnohokrát potvrdili v historii čtenářských klubů – disponují mnohem větší energií přivést děti ke čtení, než my lidé. Důvěřovat jim v tomto smyslu se určitě vyplácí, a to nejen kvůli konečnému výsledku naší práce, ale též kvůli duševní pohodě nás všech, kteří děti ke čtení vedeme. Náš zdánlivě nejistý

nad tím, o čem asi kniha bude a jak velkou chuť mají k jejímu čtení. Nakolik se cítí svedeny. Pokud by následovala dílna čtení, mohly by si děti vzít ke čtení knihu, jejíž text je nejvíce oslovil a ověřit si, zda je četba začátku knihy spolu s obalem dobrý klíč k výběru. Bonusem této aktivity je, že dětem projde očima, rukama, myslí hned knih několik a získají tak nejen povědomí o obsahu knihovničky, ale také začnou budovat svou pomyslnou databázi knih, které by si chtěly někdy přečíst, a to je jeden ze znaků rozvíjejícího se čtenářství.

P.S.: Kdo správně přiřadí první věty ke knihám do konce března, má u mě čokoládu :-).

Tereza Nakládalová
hlavní metodička projektu

* Foster, Thomas C.; Jak číst romány jako profesor; Host, Brno 2014; překlad Petra Jelínková

Inspirace z druhé strany

Věřím, že se inspirujete rádi. Doufám, že zároveň rádi inspirujete druhé. Tato rubrika je místem přelévání nápadů, především těch v klubech vyzkoušených a klubům nabízených.

Hlavní zdroje nápadů

www.ctenarskekluby.cz

Veškeré lekce, postupy a další inspirace, které vám přinášíme v oběžníku, najdou svůj domov na našich stránkách, jejichž podoba se právě rodí (trochu po termínu).

Centra kolegiální podpory

Osm do projektu zapojených škol pravidelně jednou za měsíc pořádá dílny vzájemné inspirace, více se dozvíte na našich stránkách a v příštím čísle První strany.

Vlaštovky

Jana Pluhařová posílá inspiraci do dílny čtení, kterou jste si vyzkoušeli ve Vinoři a možná byste ji rádi zopakovali v klubech.

Již před několika lety jsem se rozhodla sdílet jednu ze svých dílen čtení se čtenáři Kritických listů. To jsem ještě ani netušila, jak dlouho mě tato dílna bude provázet a kde všude se s ní setkám. Skutečnost, že se s mou dílničku s pracovním názvem „vlaštovky“ potkávám na různých místech naší vlasti mě velice těší. Jako by pronikla do klubových setkání napříč věkovými skupinami. O to větší radost mám, když reakce na ni jsou pozitivní. Dovolte tedy, abych se s touto konkrétní dílnou podělila i s vámi. Možná se přidáte mezi nás „vlaštovkáře“ a dílna udělá radost vám i vašim

klubovým svěřencům.

Pojďme si dovolit ten luxus a číst si asi 20 minut skutečně knihu dle našeho výběru. Ne tu, co určí vedoucí (učitel či knihovník), ale právě tu, kterou mu nebo jí přinesl Ježíšek či ji dostala od babičky..., kterou si mohl, nebo mohla sama vybrat.

Dovolte mi vás pozvat do naší třídy před několika lety k samotné premiéře „vlastovek“. Pojd'te dál a pozor na hlavu, ať nezavadíte o planety sluneční soustavy, které jsme v loňském roce kaširovali s rodiči, a posaďte se do kroužku mezi nás. Buďte vstřícní, protože moji žáci se rádi pochlubí novou knihou, kterou mají rozečtenou. Vždyť máme čas, je přestávka. Třeba se nám i tento podstatný krok vzájemného sdílení bude později hodit. Poslouchejte pozorně!

Začínáme! Dnes budeme mít těžký úkol. Není snadné se ztotožnit s postavou našeho příběhu. Pokusme se vnímat, jak se cítí, co má rád či ráda, z čeho může mít strach, co by ji mohlo zajímat. Vaším úkolem, po patnáctminutovém čtení, bude přijít si pro barevný papír (barvu si můžete vybrat) a napsat krátký dopis z pozice hrdiny vaší knihy neznámému adresátovi. Dopis pošleme po vzdušných proudech.

Jistě čekáte příklad, tak tady je. Právě jsem si přečetla část pohádky O červené Karkulce. Beru si modrý papír a píši:

„Ahoj! Jmenuji se Karkulka. Žiji se svými rodiči v malém domku a ráda navštěvuji svoji babičku, která bydlí v chaloupce v nedalekém lese. Mám ji velice ráda. Mrzí mne, že je nemocná. Dnes má narozeniny a já ji navštívila. Plány na oslavu nám však zničil vlk. Je zlý a my skončily v jeho břicho. Nevím jak to s námi dopadne. Asi jsme navždy ztracené. Tak to přece nemůže skončit! Pomocte nám!“ Karkulka
Pokusí se někdo?....

A teď se pohodlně usadíte a užívejte si nerušeného čtení. Po 15 minutách si můžete vybrat barevný papír a v tichosti pokračovat v úkolu.

Nyní si z dopisu složte vlaštovku. Knihy, ze kterých jsme četli, vystavte, prosím, na koberec. Společně uděláme veliký kruh kolem celé třídy a na pokyn vlašovku odešleme. (Tato fáze byla pro děti velice příjemná.) Nyní si seberte vlašovku, která má jinou barvu, než jakou jste poslali vy. Dopis si můžete přečíst a pokuste se, tentokrát již za sebe, odpovědět literárnímu hrdinovi a svou odpověď zapsat pod dopis. Možná se dostane našim hrdinům rady.

Dopis se pokuste (podle obálky knihy, názvu či obrázků...) doručit správnému prvotnímu odesílateli.

Literární postavy si nyní mohou najít svůj dopis.

Splnil dopis vaše očekávání?

Co vás pobavilo, potěšilo?

Co vás překvapilo?

Která reakce se naprosto odchýlila od děje a proč?

Zajímá nyní někoho nějaký hrdina?

Chtěli byste si nějakou knihu také přečíst a proč?

Zaznamenejte si do zápisníčků.

Děkujeme za návštěvu a zase někdy na shledanou.

Doufám, že nyní nemáte pocit ztraceného času při čtení tohoto textu. Snad někoho dalšího zapálí pro podobné činnosti. Nakonec čas strávený s knihou, kde se baví děti

společně s dospěláky, kteří si získali jejich důvěru, je příjemně strávený, i kdyby to byl jen jeden den. Co vy na to?

Příklady dopisů, které děti napsali:

Ahoj,

právě jsem na palubě Mona Lisy.

Dozvěděl jsem se, co se stalo 12. srpna panu Markovskému. Zemřel mu bratr. Šel jsem se napít do kuchyně, ale něco tam výhružně syčí. Mám strach.

Ahoj, Patrik.

Ahoj Patriku,

Jmenuji se Tomáš a tvoje vlaštovka mi vletěla do obývacího oknem. Na tvou otázku mám odpověď! Dávej pozor, protože by to mohl být jedovatý had. Nahlas to kapitánovi nebo bezpečnostní službě – ti na to pozvou specialisty. Zavři dveře, aby neunikl, a zařid', aby tam nikdo nevstoupil do příchodu specialistů.

Tomáš

(Brezina, T., Případ pro tebe a klub tygrů – Tajemství starého domu)

Ahoj,

dnes se mi zdál hrozný sen. Špatně jsem spal. Mám strach, že mi můj buřt snědli dva aportující ratlíci. Ráno, když jsem se vzbudil, řekl jsem o buřtu kamarádům. Divili se, proč jsem ho tam nechal. Doufám, že tam buřt ještě najdu.

Ahoj, Pes.

Milý Pse,

je mi toho buřta líto. Ale je tvoje chyba, žes jej nechal bez hlídání. Je hodně pravděpodobné, že ti buřt už někdo sežral. Myslím ty aportující ratlíky.

Bára

(Friedrich, J., Čtyři a půl kamaráda. Zachraňte buřt)

Ahoj,

dnes večer maminka a tatínek svolali rodinnou poradou. Bavili se o mém chování. Maminka řekla, že si se mnou má tatínek promluvit. Chtěl to odložit, ale maminka řekla, že ne. Docela se bojím, že dostanu pohlavek.

Bořík

Milý Boříku,

neříkala náhodou tvoje maminka, že si má s tebou tatínek jen promluvit? A kdyby ti dal tatínek přece jenom pohlavek, myslím si, že dostat pohlavek je lepší než mít třeba týden zákaz chodit ven.

S pozdravem Áďa.

(Steklač, V., Boříkovy lapálie)

Jana Pluhařová

regionální koordinátorka pro Plzeňsko

Komiksy o dětech z dětských domovů a pěstounských rodin

Máša Bořkovcová pracuje v projektu jako expert na vzdělávání romských žáků. Velmi ráda navštíví váš klub, i když v něm třeba žádné romské děti nemáte. Je spoluautorkou komiksů, které do klubů přiveze a zasvěceně představí. Více o komiksech píše sama Máša:

Nedávno vyšly v edici Nejisté domovy tři komiksy. Vydal je spolek Ašta šmé, který se na nich spolu s výtvarníky Lelou Geislerovou, Markem Pokorným a Františkou Loubat také autorsky podílel. Komiksy vznikly v rámci kampaně o dětských právech pořádané MŠMT a za podpory EHP a Norských fondů a jsou proto distribuovány zdarma. Jsou určeny pro mládež a dospělé čtenáře.

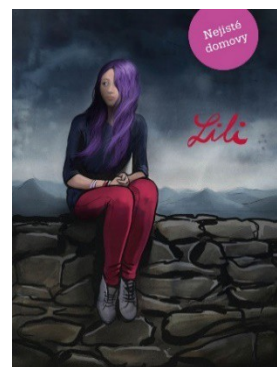
Všechny tři komiksy pojednávají o dětech, které z různých důvodů nemohly vyrůstat ve své původní rodině. Tyto děti se v komiksech stávají jak jejich hlavními hrdiny, tak i vypravěči. Čtenář tak může nahlédnout do životních příběhů hrdinů jejich očima. Nebylo lehké najít děti z dětských domovů nebo pěstounky, které by chtěly vyprávět svůj životní příběh a nechat ho zkomiksovat a zveřejnit. Pomáhá čas. Dva ze tří komiksů nakonec vyprávějí dospělí, kteří si na své dětství po dětských domovech už jen vzpomínají. Aktuální jsou pro ně nynější dozvuky jejich nepokojného dětství a také fakta o své minulosti, které se k nim dostali až nyní, po létech, protože se konečně setkali se svými rodiči anebo si třeba jen vyžádali nahlédnout do své osobí složky, které na ně tehdy vedl OSPOD. Třetí komiks ale vypráví dívka, které bylo v době práce na komiksu čtrnáct a patnáct let.

Za hrdiny komiksů jsme dojížděli anebo oni přijížděli k nám a nahrávali s nimi hodiny a dny jejich životní příběhy. Z témat jsme potom dělali předběžné scénáře a s hrdiny je konzultovali. A oni škrtili, dovypravovali a tříbili si představu, co o sobě chtějí povědět a jak, aby byl obraz jejich životního příběhu přesný.

O čem tedy příběhy hrdinů pojednávají? Všechny tři hrdiny spojuje podobná raná zkušenost. Všichni se narodili v rodinách, z nichž byli brzy odebráni do dětského domova, kde pak strávili řadu let. Dál už se jejich životní osudy v mnohém rozcházejí a s nimi také ústřední témata a vyznění jejich příběhů.

Lili a dvě mámy

Lili poprvé rodičům odeberou ve čtyřech letech. Na čas se pak k mámě ještě vrátí, ale v pěti se dostává do dětského domova už nastalo. Šed' strádání zřídka kdy protnou máminy návštěvy. Pak přicházejí Pekárkovi a berou si Lili do pěstounské péče. Lili je

deset a její nová pěstounská máma ví, že času, v němž se Lili ještě nechá ovlivnit, jí na výchovu zbývá málo. Plně se soustředí na to vštípit nové dceři vše, co je potřeba. Liliina soustředěnost k témuž ale časem klesá. Peripetie na sebe nenechají dlouho čekat a postupem přerostou do rodinné krize. Když ale čtyři roky poté přijíždíme k Pekárkovým kvůli práci na komiksu, je krize už minulostí, atmosféra v domě je příjemná a Lili studuje na gymnáziu. Na rozdíl od paní Pekárkové ale není příliš sdělná. Rozpovídá se?

Silnější než někdo

Honza Oračko vyrůstá od pěti let bez rodičů. Jako dítě trpí nespavostí, záchvaty vzteku, má problémy se soustředěním, těžko se podřizuje autoritě. Od šesti let mu jsou podávána antidepresiva. Dětský domov brzy střídá výchovný ústav, základní školu škola zvláštní. Než se naděje, dětství je pryč a přichází vytoužená

svoboda.

Nebud' jak gadžo!

Michal vyrůstá v malém dětském domově ve Frýdlantu v Čechách a na svou rodinu si nepamatuje. Obklopen tetami vychovatelkami si ani nepřipouští, že má někde venku rodiče. Když se mu ozve v devíti letech táta, začne poznávat i jiné prostředí, než které zná z ústavu. Svoji mámu a zároveň i důvod a průběh vlastního odebrání však pozná až mnohem později.

Marie Bořkovcová
expert na vzdělávání romských žáků

Miloš Kratochvíl

PRÁZDNINY BLBCE ČÍSLO 13

Čtenářská lekce od Niny Rutové na jednu knížku z klubové knihovničky (další lekce naleznete na našich webových stránkách)

Tadeáš je od první kapitoly sympatickým „trojkařem“ a zároveň vypravěčem humoristicko-filozofické knížky pro všechny, kteří by snad chtěli přikládat školním známám větší závažnost, než například charakteru, smyslu pro humor, schopnosti sebereflexe, dobrotě srdce, činům v reálném životě,...

Knížka je ideálním podkladem pro diskusi nad tím, o čem vypovídají známky a jakou moc nad námi mají.

Cíle lekce:

- Žáci budou diskutovat o známkování, o tom, jaký vliv mají na jejich životy školní známky (vysvědčení), bavit se o smyslu známek a vysvědčení: vypovídá/nevypovídá známkování (školní vysvědčení) o tom, jakými jsou lidmi?
- Žáci kreativním způsobem shrnou první dvě kapitoly knihy.
- Žáci se seznámí s tématem knihy Prázdniny blbce číslo 13, případně si ji půjčí domů nebo budou chtít v její společné četbě pokračovat také příště.

POPIS LEKCE:

Řekněte dětem, že knížka, ze které si dnes budete číst je o chlapci, který dostal na vysvědčení tři trojky a je z toho dost nešťastný.

Aktivity před četbou:

Vyvěste do protilehlých stran (rohů) místnosti tato dvě tvrzení:

Vysvědčení vypovídá něco o tom, jakými jsme lidmi.

Vysvědčení nevypovídá nic o tom, jakými jsme lidmi.

Názorová osa

Požádejte děti, aby se na pomyslné ose k těmto dvěma tvrzením postavily na místo, které nejvíce vyjadřuje jejich názor (postoj) k tvrzením.

Až se pohyb ustálí, každému dejte možnost, aby řekl, proč stojí právě na tom místě, na kterém stojí.

Varianta:

Pokud předpokládáte, že většina dětí bude mít tentýž názor, požádejte je, aby nejprve našly alespoň dva důvody pro obě tvrzení a důvody sdílejte v celé skupině.

Aktivity během četby:

Přečtěte dětem první kapitolu z knihy (případně ji nakopírujte a děti si ji mohou přečíst samy).

Po četbě 1.kapitoly požádejte děti, aby našly co nejvíce důvodů, proč je jim Tadeáš sympatický.

Důvody sepište na tabuli (flipchart).

Pak se dětí zeptejte, zda by chtěli mít kluka, jakým je Tadeáš za kamaráda (proč).

Před četbou druhé kapitoly přečtěte a vyvěste v místnosti citaci Miloše Kratochvíla z předšádky:

„DOKUD NEBUDOU ZNÁMKOVÁNÍ I UČITELÉ A MY VŠICHNI DOSPĚLÍ, NEMAJÍ ZNÁMKY NA VYSVĚDČENÍ NIJAK ZVLÁŠTĚ OBJEKTIVNÍ HODNOTU...“

Zeptejte se dětí, jak této spisovatelově větě rozumějí – odpovědi ať si nejprve ujasní ve dvojicích, teprve pak ji sdílejí v celé skupině.

2.kapitola

Během četby

Požádejte děti, aby při poslechu (četbě) druhé kapitoly sbírali podklady pro oznámkování Tadeášových rodičů.

Po četbě:

Ať se děti ve dvojicích domluví na tom, jakou známku by v této chvíli dali tatínkovi a jakou mamince a proč.

Hodnocení a názory pak sdělíme v celé skupině.

Na závěr děti píší volné psaní na téma:

Co dle mého názoru vypovídají a nevypovídají známky o lidech.

Svá volná psaní mohou děti sdílet ve dvojicích, teprve pak v celé skupině.

Kdo nechce číst své volné psaní, toho nenutíme.

Popis metody volného psaní najdete v příručce Vítejte na palubě (pozn. redakce).

Nina Rutová
regionální koordinátorka pro Teplice, Litvínov, Dubí, Kralupy a Zlonice

Čtenářské zrcadlo ...

...Radky Vojáčkové

Jsem vášnivý čtenář. Jsem obklopena knihami po celý den a přesto mi nelezou na nervy, přesto po nich sahám pro uklidnění, potěšení, pobavení, poučení i pro usnutí. Pracuji v knihovně, a to již pěknou řádku let. Vlastně jsem tam strávila celý svůj pracovní život, což už je dobrých dvacet let. A protože v liberecké knihovně pracuji v knihovně pro děti a mládež, zapojila jsem se i do projektu Čtenářských klubů pro 1. stupeň. Kluby probíhaly zrovna v době, kdy jsem byla na mateřské dovolené, a tak jsem se jim mohla věnovat naplno. Souběh mateřské a klubů ale poznamenalo mé čtenářství, které se od té doby stále víc a víc zaměřuje především na dětskou knihu. Těch pro dospělé se tam vejde podstatně méně, než dřív a čtenářských zážitků, kdy si řeknete „to je bomba“, nějak ubývá. Naučila jsem se také knihy odkládat a nedočítat, když mě neosloví již na začátku. Nemám už totiž čas, ztrácet čas s knihou, která mě nebaví.

Z mého čtenářského zápisníku

Mezi ty odložené určitě nepatří kniha Radky Třeštíkové Bábovky. Sice by se dala zařadit mezi tzv. ženskou četbu, ale i tak mi byla příjemným společníkem po nocích s baterkou, kdy se mi daří číst v klidu a nerušeně. Kniha se věnuje výhradně ženským hrdinkám.

V jednotlivých příbězích jsou rozehrány jejich příběhy a osudy, které se postupně prolínají a vzájemně ovlivňují. Obyčejné lidské příběhy obyčejných ženských mě dostaly právě svou obyčejností, která ke svému účinku nepotřebuje nenormálnosti, úchylky ani jiné šokující prostředky. Příběhy tak nějak lehce plynou a najednou jste na konci a je vám to líto, že nemůžete nahlížet do jejich životů dál.

Radka Vojáčková
regionální koordinátorka pro Liberec
manažerka čtenářského klubu v ZŠ Švermova v Liberci

VINOŘSKÉ OZVĚNY

mimořádná příloha projektového oběžníku

Takové bylo úvodní setkání projektového týmu...

Vinořské ozvěny po prvé

Před námi cesta je daleká, nikoho z nás ale neleká... Až ze severní Moravy jsme se sunuly do Prahy s tím, že absolutně nevíme, kde je Vinoř, a jak se tam asi vynoříme? Naše očekávání a částečně i obavy ze známých vtipných situací „vesničanů ve městě“ se naštěstí nevyplnily a coby ostřílené cestovatelky jsme zvládly bravurně i orientaci v metru a následný přesun do víru dění – tedy Centra Mariapoli v již zmiňované Vinoři.

Milé překvapení! Pěkné nové středisko, vstřícné manažerky projektu, příjemné setkání s novými tvářemi a budoucími spolupracovníky. Spousta inspirace, návodů, nových knížek, nápadů.

Už přemýšlíme, podle jakého klíče vybereme členy do klubu, dále jak chceme, aby se klub vyvíjel, jak budeme společně bádát a číst a přemýšlet a hrát si se slovy a vytvářet hodnotový žebříček a třeba jen tak odpočívat s knihou v ruce, popíjet čaj a sdělovat si dojmy.

Naše dvojice praktikuje již po dlouhá léta osvědčenou spolupráci, která se nese v duchu vzájemného obohacování duševního, kulturního i jiného. Prostě jsme spolu rády, prožily jsme spolu i příjemné a podnětné úvodní setkání ve Vinoři. Víme, že nám entuziasmus a energie a elán nevyprchají ani v příštích třech letech, tedy v době realizování čtenářských klubů.

Vřelé díky patří nejen realizátorkám a koordinátorům celého úžasného projektu, ale také všem pracovníkům centra za vzornou péči a skvělé zázemí.

Miroslava Henčová a Alena Visurová
manažerky čtenářského klubu v Bruntále

Vinořské ozvěny po druhé

„Potěšení z práce přináší dokonalé výsledky ...“

Setkání hlavních aktérů projektu Čtenářských klubů ve Vinoři proběhlo v přátelské a tvůrčí atmosféře. Bylo velmi příjemné strávit čas mezi lidmi, kteří sdílí zaujetí pro knihy a snaží se toto své nadšení předávat dál. Vyzkoušeli jsme si některé z metod kritického myšlení, účastnili se dílny čtení, diskutovali nad knihami. Ale hlavně jsme se celou dobu snažili co nejvíce se ztotožnit s velmi dobře připraveným projektem Čtenářských klubů. Obyčejné čtení, v dnešní době tolik opomíjené, je klíčem k úspěchu ve vzdělávání jednotlivce. Je na nás, učitelích, abychom vzbudili v dětech zájem o tuto činnost a dále ji u nich rozvíjeli a podporovali. Chtěla bych popřát všem kolegům v projektu hodně krásných zážitků s dětmi a dokonalé výsledky.

Marcela Rychtová
manažerka čtenářského klubu v Krnově

Vinořské ozvěny po třetí

Setkání ve Vinoři 24. 11. - 26. 11. 2016

Další z řady obyčejných školení? Ne, setkání ve Vinoři bylo jiné... Milé, povzbuzující, přátelské a především inspirativní.

Při společném setkání jsme si ujasnily, co je náplní čtenářských klubů, jak v nich lze pracovat, a získaly jsme spoustu užitečných rad týkajících se organizace a chodu klubů. Podstatná část setkání byla zaměřena na konkrétní činnosti, které můžeme zařadit do naší klubové práce.

Jedním z nejdůležitějších momentů pro nás ale byl osobní kontakt s lidmi, kteří jsou do projektu zapojeni. Nejsou to už jen jména, ale konkrétní tváře. Lidí, na které se můžeme kdykoli obrátit, poradit se s nimi, sdílet s nimi nejen naše úspěchy, ale i obavy, a předávat si navzájem zkušenosti.

Úžasní nebyli jen lidé, ale také prostředí, ve kterém jsme strávily tři příjemné dny. Obzvláště cenná pro nás byla možnost nahlédnout do všudypřítomných knížek a třeba se i začíst.

Děkujeme za skvělou atmosféru a bohatý program. I když by se mohlo zdát, že tři dny jsou hodně, vracely jsme se domů nabitě energií a odhodláním pustit se do nové práce.

Vendula Bílková a Radka Houšková
manažerky čtenářského klubu v ZŠ T. Šobra, Písek

Vinořské ozvěny po čtvrté

Moje cesta do Prahy byla plná pochybností. Co tam budu dělat? Bude to zase školení pro školení? Uslyším věci, které jsem slyšela už stokrát, ale v praxi jsou v naší škole k ničemu?

Že to tentokrát bude jiné, jsem zjistila hned při příjezdu. Už ve dveřích mě vítaly milé obličeje. Ještě větší radost mě pak čekala na pokoji, kde jsem se seznámila s kolegyněmi z Těšína. Okamžitě jsme si padly do oka.

Program byl nabitý a já jsem jen zírala. Tolik nápadů, postřehů, úžasných knih... A všichni mluvili tak, že jsem jim věřila každé slovo. Materiály, které jsme dostali, obsahovaly vše, co jsem potřebovala pro svou práci v klubech. Každý, kdo nám přednášel, sršel energií a bylo vidět, že všichni v tento projekt věří a berou ho velmi vážně.

Úplně mě strhli a já se teď velmi těším, až v únoru zahájím náš vlastní klub. Víím, že to bude práce náročná a že ne vždy bude i úspěšná. Přesto víím, že i jen pár nových nadšených čtenářů bude výhra - pro klub, pro mě i pro ně. Věřím, že naše spolupráce s kolegyněmi i koordinátorkou bude dobrá a že si vzájemně budeme pomáhat. Mám totiž pocit, že jsem v nich našla nové kamarádky. A nejen za to moc děkuji.

Michaela Sembolová
manažerka čtenářského klubu v Havířově

Vinořské ozvěny po páté

Čtení není samozřejmé, bez toho se dá žít.

Zaujala mě přednáška Václava Mertina, ve které se zaměřil na čtenářství z jednoho úhlu pohledu: jakou hraje roli ve vztahu ke vzdělání vůbec. Zmínil fakt, že si často stěžujeme, že máme velké množství maturantů či vysokoškolských studentů, ale přitom skutečně ubývá nekvalifikované práce; proto nemáme jinou šanci než být vzdělaní. A vzdělání (zatím) neumíme jiným způsobem než silně spjaté s dovednostmi

číst. Každý, kdo podpoří své dítě, žáka, „námořníka na palubě“ ve čtenářství, dělá pro něho (i společnost) velkou věc. Je třeba na všech úrovních svého života šířit povědomí, že čtení není jen pro zábavu, že je to vážná práce, vážná věc.

Česká škola vychovává podle Mertina především ke znalosti v žánru, jako by se všichni měli stát literárními kritiky; kdybychom nebojovali o čtení vůbec, tak ano. Ale my bojujeme. Jistě je třeba začít od rodiny; je důležité, pokud

tam je podpora, pokud rodiče uznávají, že je to přijatelná vzdělávací činnost; protože čtení je také o množství času, které tím strávíme. Je ve velké konkurenci jiných lákavých činností; je potřeba děti podporovat, povzbuzovat, oceňovat, aby získaly kladné zkušenosti a zážitky při těchto činnostech. Kéž by se podařilo zprostředkovat dětem ze čtení radost...

Tím se na závěr pan Mertin dostal k druhému úhlu pohledu, že vše nemůžeme dělat jen pro to, abychom dosáhli určitého efektu (lepší vzdělání, lepší uplatnění), protože čtení nás též kultivuje a nesmírně obohacuje to náš život jako takový.

Martina Hušková
regionální koordinátorka pro Brno a Uherský Brod

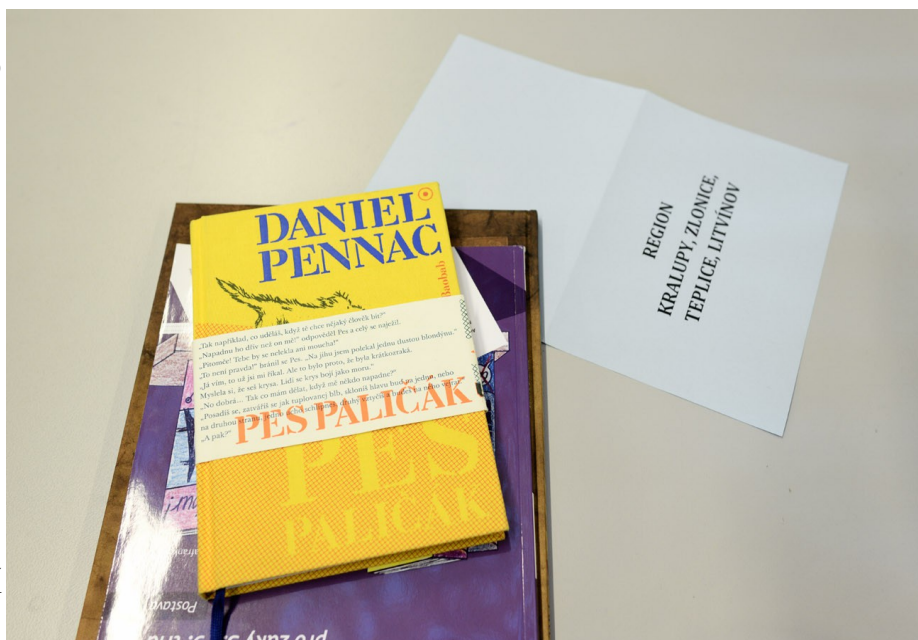
Vinořské setkání po šesté

Z listopadového úvodního setkání „nadšenců“ jsem odjížděla nesmírně unavená, ale také neskutečně pozitivně naladěná. Při příjezdu do Mariapoli jsem byla trochu nervózní z toho, co nás vlastně čeká. Ale už první minuty u společného zeleného moravskoslezského stolu mě uklidnily a zároveň přesvědčily, že se setkávám se stejně zaujatými lidmi a že ty tři společně strávené dny nebudou promarněné.

Nejenže jsem se blíže poznala se svou spolupracující knihovnicí Katkou a zjistila jsem, že jsme naladěny na stejné vlně, ale také ostatní kolegyně a kolegové mě velmi mile překvapili svou vstřícnou povahou a hravě dětskou duší, která touží převést dobré nápady do praxe.

Celé tři dny byly velmi inspirativní. Dozvěděli jsme se praktické informace o projektu, ale také jsme se mohli sami zapojit do jednotlivých čtenářských dílen a aktivit. A věřte, že jsme si je užívali naplno a chvílkami i zapomínali, že už nejsme ti žáci, pro které se kluby připravují :-).

Pobývat mezi tolika zajímavými knižními tituly bylo pro mě velmi vzrušující, vždyť jsem se s některými teprve seznamovala. Ale bez zaujatých doporučení ostatních bych některé tituly určitě přehlédla nebo by mě neoslovily. A to by byla škoda nejen pro mě, ale také pro mou práci ve čtenářských klubech i v hodinách literární výchovy.

Zklidněním a pohlazením po duši bylo povídání pana psychologa Mertina, který nás nezahrnul složitými teoretickými definicemi, ale jednoduše a přitom velmi pravdivě zdůraznil roli rodiče při rozvoji dětského čtenářství. Jeho slova mě okamžitě přinutila k přemýšlení, jak pozitivně ovlivnit chování rodičů. A protože jsem matka tří dětí, trochu mě zamrzelo, že myšlenka čtenářských klubů se rozvíjí až v posledních letech. Na druhé straně pouze kluby a nadšený přístup pedagogů nezmění postoj všech rodičů. Na tom je nutné pracovat už v mateřských školách a v rodinných centrech.

Ráda bych poděkovala organizátorům setkání za příjemnou atmosféru, která se nesla celým seminářem. A tvořily ji nejen lektorky a manažerky projektu, ale i zázemí, které poskytovalo Centrum Mariapoli. Nejenže se o nás výborně staraly místní paní kuchařky, ale i večer s jógou neměl chybu a my jsme mohly na chvíli pustit z hlavy všechny starosti každodenního života.

Nasbíraná pozitivní energie z tohoto setkání se zřejmě odrazila i na mých žácích, protože se už všichni moc těší na otevření čtenářského klubu a téměř každý den se ptají, kdy budou kluby začínat. Věřím, že nebudou zklamaní a že budou naopak mile překvapeni.

Dana Bednářová
manažerka čtenářského klubu v ZŠ Kontešinec Český Těšín

...a po sedmé

Vstupní dílna vzájemné inspirace projektu Školní čtenářské kluby na 2. stupni ZŠ

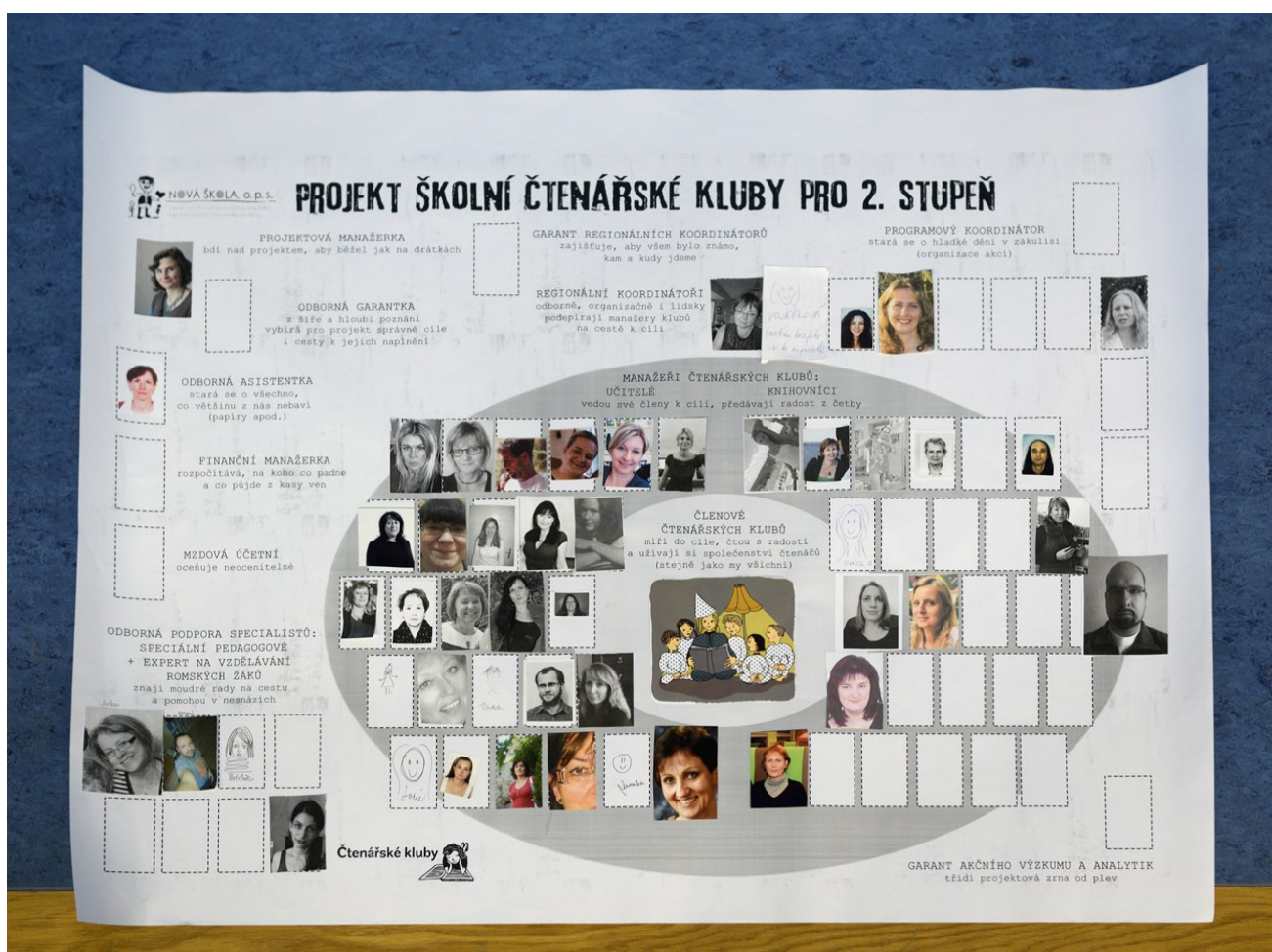
První den setkání jsme se seznámili s cíli projektu. Tento den nás nejvíce potěšily ucelené materiály – Palubní lístek a Vzhůru na palubu, ve kterých máme shromážděné materiály, které budeme určitě během projektu využívat. V Palubním lístku jsme našli všechny důležité informace týkající se založení a práce čtenářského klubu. Ve složce Vzhůru na palubu pro nás určitě budou cenné aktivity, kterých je zde nepřeborné množství. Příjemná také byla večerní vinárna, ve které jsme si nad sklenkou vína povídali o knížkách, které by neměly v naší školní knihovně chybět. Velmi nám pomohla naše kolegyně - knihovnice z Rokycan Jana, která z nás má asi největší přehled o tom, co děti čtou nejvíce a nejraději.

Páteční program byl víceméně zaměřen na vedení čtenářského klubu – minilekce a čtenářské dílny. Většinu zde představených aktivit jsme obě znaly, takže bychom spíše uvítaly rozdělení na skupinu začátečníků a pokročilých (i za cenu rozdělení dvojic z jednotlivých škol). Potěšil nás večerní dobrovolný program, kdy každý měl možnost se na chvíli zastavit a relaxovat.

Začátek sobotního dopoledne byl velmi příjemný, neboť jsme se mohli zaposlouchat do příjemného přednesu Irenky Polákové. Pak už nás čekaly sice nepopulární, ale velmi důležité administrativní záležitosti. Obdivujeme, s jakou trpělivostí a ochotou nám byly všechny podstatné informace sděleny. Moc děkujeme Janě Hořovské za její ochotu, vstřícnost a pečlivost.

Přínosné bylo samozřejmě i setkání s našimi regionálními koordinátory. Spoustu věcí jsme si ujasnili, zbavili se strachu zejména z náboru žáků 2. stupně do klubu, vzájemně se inspirovali a mohli jsme odcházet s pocitem, že víme, jak na to.

Jitka Suchá a Věnceslava Schenková
manažerky čtenářského klubu ve Staňkově

Po osmé a naposledy

Vinořské setkání mne pozitivně nastartovalo do práce na projektu.

Izde jsem našla nadšené kolegy – učitele i knihovníky.

Nebojím se, že by naše společná práce nesklidila úspěch.

Odvážně jsme všichni nastoupili na palubu lodi, jež popluje po stránkách knih.

Řídí nás zkušení kapitáni, a tak věřím, že do přístavu doplují mnoho plavčků, kteří zažijí radost ze čtenářství.

Jarmila Polomská
regionální koordinátorka pro Krnov a Bruntál

